

SLAVJAN.

Časnik slovstven i uzajemen za Slavjane književne i
prosvětljene.

Vreduje i na svétlo dava Matija Majar v Celovcě (Klagenfurt).

Číslo 4. Izhadja desetput v létě po jednoj cěloj listině i
velja s poštninoj 3 fiorinte ali 2 rublja.

1875.

Чтеніе о Черногорѣ

професора г. Антона Семеновича Будиловича.

Подъ предсѣдательствомъ г. Н. И. Корнилова, состоялось очередное засѣданіе петербургскаго отдѣла славянскаго благотворительнаго комитета.

Г. А. С. Будиловичъ сдѣлалъ очень интересное сообщеніе о Черной Горѣ, обратившей на себя въ послѣднее время вниманіе по извѣстному подгорицкому дѣлу. Черная Гора имѣетъ всего лишь 78 кв. миль и 123,000 жителей. Катунь — центръ Черной Горы. Слово катунь есть собственно названіе пастушескихъ шалашей, которые встрѣчались въ этой мѣстности въ лѣтніе мѣсяцы тогда, когда еще Черногорія не имѣла осѣдлыхъ жителей. Катунь страдаетъ засухою, что бываетъ часто причиною голода, и что, въ свою очередь, порождаетъ эмиграцію, направленную большею частью въ Константинополь. Населеніе питаетъ отвращеніе ко всякому ремеслу и хотя въ послѣднее время черногорскій князь хотѣлъ побѣдить это отвращеніе, и посылалъ нѣкоторыхъ учиться ремесламъ въ Далмацію, но все было безуспѣшно. Въ поостоянной ружейной мастерской занимаются албанцы, поляки, сербы, и другія націи, лѣсопильная мельница стоитъ безъ дѣла и вообще ремесла не привились у черногорцевъ. Мѣновая торговля черногорцевъ преимущественно сосредоточивается въ Катарѣ; иногда они ходятъ въ Подгорицы и другіе города. Столица Черногоріи — Цетинья, есть не болѣе какъ маленькая деревня съ 300 жителей. Черно-

горцы очень почитаютъ св. Петра, память котораго празднуется 29-го іюня и онъ считается патрономъ Черной Горы и если черногорець клянется Богомъ, то нѣтъ еще основанія безусловно вѣрить такой клятвѣ; напротивъ, если онъ клянется своимъ патрономъ, то считаетъ великимъ грѣхомъ не исполнить эту клятву. Мощи св. Петра покоятся въ Цетинѣ и 29-го іюня туда собирается на поклоненіе населеніе Черногоріи, Далмаціи и Албаніи и тутъто можно видѣть настоящій типъ черногорца. Что же касается до черногорокъ, то онѣ столь же трудолюбивы, сколько лѣнны ихъ мужья: часто онѣ носятъ ихъ ружья и разныя принадлежности путешествія, а черногорець въ это время, напѣвая свои національныя пѣсни, спокойно покуриваетъ трубку. Постоянная борьба съ Турціею сдѣлала ихъ людьми черствыми, но тѣмъ не менѣе имъ нельзя отказать въ пылкости, одушевленіи, самообладаніи соединенномъ съ хитростью. Одна изъ хорошихъ чертъ черногорца, это та, что онъ почти никогда не произноситъ бранныхъ словъ, чѣмъ, однако, не могутъ похвалиться ихъ сосѣди, сербы. Брань вообще запрещена в нихъ закономъ, такъ какъ часто была причиною мщенія и даже убійствъ. Черногорець въ церковь ходитъ только для исполненія формальности; религіозное чувство для него чуждо. Недавно еще существовалъ обычай выставять на монастырскихъ колокольняхъ отрѣзанныя головы турокъ. Страсть къ сутяжничеству развита въ черногорцѣ въ высшей степени, а потому суды въ Черногоріи завалены множествомъ дѣлъ. У нихъ удивительно развитъ талантъ говорить и они защищаютъ свое дѣло со всѣми приѣмами опытнаго адвоката и юриста. Черногорець къ труду не расположенъ, онъ выходитъ на площадь потолковать съ товарищами о политическихъ дѣлахъ; онъ съ большою подробностью расскажетъ вамъ всѣ событія, относящіяся до исторіи его страны, несмотря на то, что не читалъ ни одной книги. Школьное дѣло много подвинулъ впередъ митрополитъ Иларіонъ, который на доходы черногорскихъ монастырей основалъ около 50-ти народныхъ училищъ. Самая лучшая школа — это руская сербская

школа, устроенная г-жею Пацевичъ; обученіе въ этой школѣ происходитъ на сербскомъ языкѣ, но преподается также и русскій. Въ школу эту поступаютъ лишь лѣти привилегированныхъ сословій и первый выпускъ изъ этой школы приобрелъ уже очень хорошую репутацію. Нѣкоторые полагаютъ, что въ Черногоріи нѣтъ сословій, и что весь народъ тамъ равноправенъ, но это ошибочно: родовая знать тамъ преобладаетъ и каждый родъ ведетъ свою лѣтопись. Такъ, напримѣръ, въ Цетиньѣ есть гостинница Локанда, состоящая изъ двухъ этажей; въ первомъ — бываетъ простой народъ, второй же посѣщается исключительно черногорскою знатью; это сословное различіе замѣчается даже въ церквахъ. Династія Петровичей очень популярна, ея традиціи ведутся издавна и съ XVII вѣка родъ Петровичей считается однимъ изъ первыхъ въ Черногоріи. Какъ великъ этотъ родъ доказываетъ слѣдующій фактъ: на Гроховскомъ полѣ погибло 11 членовъ этого рода, тѣмъ не менѣе это нисколько не ослабило его. Нынешній князь Николай, человѣкъ очень образованный и талантливый, онъ поэтъ и въ народѣ не мало поется его пѣсенъ. Власть его совершенно самостоятельна. Сенатъ имѣетъ совѣщательный голосъ въ дѣлахъ законодательныхъ и рѣшаетъ судебные процессы. Въ послѣднее время князь Николай началъ вводить бюрократическій порядокъ: онъ устроилъ что-то въ родѣ министерствъ съ очень маленькими портфелями, такъ, напримѣръ, есть министръ телеграфовъ, хотя весь телеграфъ состоитъ изъ одной только линіи на небольшомъ пространствѣ, есть министръ путей сообщенія, хотя, строго говоря, путей таковыхъ не существуетъ и т. д. Европейскія державы не имѣютъ своихъ дипломатическихъ представителей въ Черногоріи, но имѣютъ консуловъ, которые вмѣстѣ съ тѣмъ и бываютъ аккредитованы при черногорскомъ князѣ; въ свою очередь и Черногорія не имѣетъ своего представительства въ европейскихъ городахъ, исключая Константинополя, хотя Турція и считаетъ черногорцевъ своими мятежными подданными. Въ народѣ замѣтна симпатія къ Россіи. Замѣчательно, что Черногорія не обладаетъ ни однимъ берегомъ, хотя и

можетъ бросить камень въ Адриатическое море; это узкая полоса, которая отдѣляетъ ее отъ моря, называется Бока Катаро и черногорцы давно уже съ завистью глядятъ на нее и составили уже политическую программу, чтобъ расширить свои границы. Приведутъ-ли они когда-нибудь эту программу въ исполненіе — это вопросъ будущаго. По окончаніи сообщенія референтъ былъ привѣтствованъ единогласными рукоплесканіями.

Србске народне пјесме љубавне.

Из Зете, које се пјевају у Подгорици и околини.

Записао Филип Радичевичъ.

8.

Накараде под Будим бијаху,
Младу момку ¹⁾ невѣсту водбаху,
Бога моле два ручна дјевера, ²⁾
Да поухне вихор од планине,
Да занесе с невѣсте мараму, ³⁾
Да видимо, што брату водимо.
Бога моле и умолише ⁴⁾ га
Те поухну вѣтар са планине
И занесе свилену мараму,
И видјосмо, што брату водимо,
Сину лице, кај на гору сунце,
Два образа два табака ⁵⁾ књиге,
Вједје ⁶⁾ су јој морске пијавице,
Трепавице крила ластавице,
Коса јој је тура ибришима, ⁷⁾
Очи су јој драга камена,
Уста су јој кутија шечъера, ⁸⁾
Зуби су јој два низа бисера,
Герло јој је дирек од мерджана. ⁹⁾

¹⁾ дѣвојка, дѣвушка. ²⁾ Brautführer. ³⁾ платек. ⁴⁾ једнодухо
минуло време, мѣсто: су домолілі, донросілі; така једнодуха вре-
мена су: бијаху = су білі, водбаху = су воділі, видјосмо =
смо віділі. ⁵⁾ лістїна. ⁶⁾ оберві. ⁷⁾ моток шелковый, гедвабный,
Seidensträhn. ⁸⁾ коробка сахара, шкатулца цукра. ⁹⁾ столб, слуп
коралов.

9.

Свилу преде лијепа дјевојка,
Свилу преде а жедја јој греде,
Нигдје воде начџи не могаше ¹⁾
Нако мало на станцу камену,
Сагну лице, да пије водице
Па завиче из горе чобанче ²⁾
Не пиј воду, не оштети лице,
Синоч су је виле ³⁾ замутиле
А јутрос је перјем избистриле.

¹⁾ ни могла. ²⁾ турско: пастір. ³⁾ бјеле, частитљиве жене славне праславјанске учитељице и одгојитељице народа.

10.

О планино планинице моја!
Што на тебе све снијег находи?
Један лански други ономлански ¹⁾
А тречџи је од ове године!
Медју њима мало размакнуто,
Дје сједјаху ²⁾ братац и сестрица,
Сестра брату уз кољено везе,
Брат сестрици ријеч говораше:
„Метџи често пуца по кавезу,
„Да не могу ни алкатве прочџи
„А чекмали рука од јунака.“
Тун прискочи скоро доведена,
Па говори братиној сестрици:
„Вези ситно млада по кавезу,
„Кад дофати ³⁾ рука брата твога,
„Нит се знаде пуца ни кавеза.“

¹⁾ предпредлански. ²⁾ ста седела. ³⁾ дохвати, пријме, заграби.

О СЛѢДАХ ПРАСЛАВЈАН.

(Надальевање.)

Доста пут бі солза із камена ударіла, како жалостиво мати нариче за сином ілі сестра за братом... Чельад, која жале і наричу за мертвим, зову се в Черној горѣ і по њезиној околинѣ покајнице... По всему народу сербскому је обичај, да се нариче али тужи за мертвими, но нигдѣ на другому мѣстѣ, кромѣ Паштровичев, нісем дознал, да има постојано нарицање в стихах.⁴¹⁾ Нарикају в Славонији і в Хорватској і то јако ізверстно, тако да пописоватељ каже „А више пут сем нѣкоју гледеч і слушајуч плачну і сам горко плакал, тако чловѣка гане!“⁴²⁾

У Словаков се также нарѣка за мертвими али како говоре: се вѣклада. „Јелі умерл муж, нарѣка га жена, ако сін мати, ако неіма матере па іма сестру тада га сестра вѣклада.“⁴³⁾ Нарикају і Словаки і Хорвати в долних Ракусих (Untertösterreich) јако сердечно і дојімаво. „Тото нарѣканје се дѣје при сваком погребѣ. — Кто читајуч али слішеч тако дојімаво нарѣканје, не успомене на Старослованке, ктере су се с мужами својими до гроба уверговале, али на вдове Индов (Аријов), ктере се і поднес давају упаловати с труплами својих мужев.“⁴⁴⁾

Те стародавни аријско-индицки обичај нарѣкати за мертвими су Славјани разних племен в земљах од себе јако оддальених чудновито крѣпко обдержали до днешнега дну. —

153. Инди Арији су се опасовали појасом обредним. Уторо, зверхње облачило су принципали Инди Арији і то мушчине і женщине појасом драгоцѣно окрашеним.⁴⁵⁾ Младенча, јуноша, брахманскога су светчано, торжественно, опасали појасом обредним начинѣним із хлончате, дресене волне (Baumwolle) мед 8. і 15. лѣтом његове старости;⁴⁶⁾ војинскога чина младенча су опасали појасом начинѣним із кусі-траве в 22. лѣтѣ његове старости; селѣанскога чина младенча појасом начинѣним із волне в 24. лѣтѣ његове старости. Те обредні појас се опасше чрез леву раму попречно (ушев) чрез перси і се свеже под паздухој праве стране. Те обредні појас бил је знаменје, да је младенец

⁴¹⁾ М. С. Милојевичъ: Песме и обичаи укупног народа сербског. Београд 1869. I, 163. Вук Штеф. Караджичъ: Живот и обичаи народа србскога. Беч 1867. 154, 155, 156. Baron Rajaczych: Sitten und Gebräuche &c. 67—69. — ⁴²⁾ Arkiv za povjestnicu jugoslavensku II, 363. VII, 238. 279. 284. 285. — ⁴³⁾ Časopis Musea kral. českého 1859. 4, 507. 508. — ⁴⁴⁾ Časopis Musea kral. českého 1845. 2, 189. — ⁴⁵⁾ Рамајана II. 16, 11. I, 9, 17. — ⁴⁶⁾ Ману II, 26.—63.

взет в јигру і су се му разоделе јигрине тајне (die kleineren mysterien), по геленски: *га мхѣра мѡстѣра*.

Славјани і в наше време препасају се појасом, обично красним, на примѣр Срби, Болгарі і Малорусі. У Малорусов особито в Полтавској губернији, еслі невѣста окаже се цѣломудрена (дѣвица), дружка і старости превезивају се красними (червеними) појасами чрез плечо. Ти појасі су обредні појасі, знакі вишјих тајн.⁴⁷⁾ О Малорусах пише Л. Голдбiовскi: „Пас на сукњи али на кошулѣ домові червені (рудечі, красні).“ О Пољаках пише: „Пољакі в Мазовшѣ имају пас червені али червені с желтими пругами.“⁴⁸⁾ На цестованји својем в Русији лѣта 1867. чрез Варшаву і Петроград в Москву сем јако често видивал Русе облечене сукњој синеј (модрој) і препасане појасом красним. — Близо до лѣта 1825 по Хр. су Словенци в Крајској і в зiљској долињ в Корушкој всегда опасавали се појасом рудечим, чернѣлим, из мерінове тканіне купљене, в зiљској долињ также из свiлене (гедвабне, шелкове), кадаколи су шлi в нѣку јину вес, али в церкев к службѣ божјей, али сiцер к нѣкакој свечаности. Од тiстога лѣта су тако опустiли пасом се опасивати. — Славјани се опасавају појасом обредним, на не вѣм, али се јим разоделе помѣн обреда і тајне јигрине, када се первікрат јавно опасавати. В зiљској долињ се видi в наше време те обредні чернѣли пас само порѣдко, само при нѣктерих старих мужах на велике празднiке, особито на жеген, то је, на церковні праздник; тајне на младенцем, ктері ступе в јигру, то је, в друштво младенцев полнолѣтних, се јешче по старом обичаји разоделу. Ја јих вѣм, су тако изверстне, да се јим позна, да извiрају из стародавних часов, када је наше лyдство живело сретнiје, счастлiвiеје і в просвѣтлѣнiјем свѣтѣ, него сада. Срби именују те обредні пас, ктері означава, да младенец первократ нiм опасан тiм се сирiме мед младенче полнолѣтне, мужским али мужалим појасом. „На Јурјев ден зјутра, када се всi окушају, се первікрат опасује тако звані мужскі али мужали појас і за овај се задевају поклоні, дарі, разні од родбине і од хiшнога старешине добијено оружје. Појас означава полнолѣтство і оні који га добију могу ити в чете (в битву).“⁴⁹⁾ Обредним јигриним али тајинственим појасом препасати се, је обичај аријско-индики. —

154. Једен тајинствени знак се зове в Словенији і в Вараждинској жуланији в Хорватској трутја нога,⁵⁰⁾ в Болгаріји мудро слово,¹⁾ і в Индији бѣгавати.²⁾ Да би лyди, колико

⁴⁷⁾ Этногр. сборникъ III. 34. — ⁴⁸⁾ Голдбiовскi: Lud polski 115. 58. — ⁴⁹⁾ М. С. Милојевичъ: Песме и обичаи укупног народа српског. У Београду. 1869. Книга 1, 1849. — ⁵⁰⁾ Glasnik 1866 на straně 311. Novice 1857 на straně 247. — ¹⁾ Arkiv za povjestnicu jugoslavensku II. 2, stran 421. — ²⁾ Bohlen II. 120.

могуче, частіје на тајинствен наук тога знака трутје ноге, то је, мудрога слова, се спомѣјали, имају трутју ногу али мудро слово насликано али врѣзано на постельах људи ожењених, на зібках (кољевках, кољибельах, љульках) дѣтинских, на вратах хишних, на дверях јисних и хлевних; в Индији особито на златникѣ именованом пагода, по санскритски: бѣгавати. Насликана је та слика и на постранциѣ, то је, на постранској дескѣ невѣстине, брачне, постелье словенске, ктера је била вистављена лѣта 1867 в русској етнографической выставкѣ Московској в X. групѣ.³⁾ — Старогелені су познали те тајинствені знак, па тајинствене свете приповѣдке и наука правнога нису вѣдѣли и су те знак именовали само по његовој подобѣ: *πενταγων*, тако и Нѣмци га именују по подобѣ: *Fünfeck*. — В Словенији, колико ја вѣм, знају људи само приповѣдку од трутје ноге ону, ктера се приповѣдује људем в више, то је, законске тајне (*höhere Mysterien*) не спријетим; в Хорватској в Вараждинској жупанији је пако знана и света тајинствена приповѣдка за спријете в више, то је, законске тајне.⁴⁾ — Занимиво је, да нѣмечки учени списоватељ *Dor. P. von Bohlen* в својој изверстној књиѣ: *Das alte Indien in Bezug auf Egypten. Königsberg 1830* в II. дѣлѣ стр. 227 пише: „Тајинственога петугла, ктерога нѣктери приписују „Индам, нисем нашел в Индији.“ Напротив на странѣ 120. оне исте књиѣ он вѣрно опише те тајинствені знак, само да га он ни сиознал, слѣдечимі словами: „В Индији има златник именован пагода, злат пенез (новац, денар) грубо начинѣн, на ктером је петуглата звѣзда и неограбана подоба богинје Лакшми али Бѣгавати = *die vom Gott Gesegnete*, вѣља обично 9 шилингов, близо 10 флоринтов австријанских. — Что је овдѣ описал, то је тајинствені знак; то на пенезѣ ни петуглата звѣзда, него петвулата трутја нога; подоба ни подоба нѣке богинје, него подоба удате, замужне жене, бѣгавати = *vom Gott Gesegnete* = богословљене, носне, бременне, теготне; — пенез ни неограбан, слика на њем ни грубо начинѣна; подоба на пенези ни сѣцер тенка, ни стігла, неѣ подебела, нѣколико толста: па управо така мора бити слика носне жене. — Словенци, Хорвати и Болгарі имају те тајинствені знак и поднес; Славјани су се га в давниовекости в Индији научили.

155. Инди Арији имају од старине кромѣ тајинственога знака трутје ноге и тајинствену слику кервопје (*harpije*), ктера се находит и поднес мед Славјанами.⁵⁾ Овдѣ само једен примѣр: Герб славних руских князов Оболенских је вѣдечко занимив завољу тајинствене индикко-аријске слике на њем се находече, ктера представља двѣ кервопји (*harpiji*). Герб се дѣли чертој водоровној (*wagrecht*) на два предѣла (*Felder*), од ктерих је горни нѣколико вѣчји од сподњегга. Горни вѣчји предѣл се дѣли чертој навршној

³⁾ Указатель русской этнографической выставки. Москва 1867. на стр. 74. 75. — ⁴⁾ *Glasnik* 1866 на straně 311. — ⁵⁾ *Bohlen* 2, 204.

(senkrecht) на два једнако велика предѣла, в первом стоји, по христјанско речено: ангел, по праславјанско речено: крѣлатец, держеч в лѣвој рукѣ шчит, в правој меч; в другом предѣлѣ је орел, держеч в ногтях лѣве ноге керет — по индичко-аријски би се рекло, да је то птица месодрак. В сподньем предѣлѣ стоји чисто аријска тајинствена слика: двѣ кервопји, (харнији), то стѣ, двѣ једна проті другој стојечи птицѣ, обѣ с обличем женским, образом оберненим проті мотрительу, vsака держи в устах стрѣлу (Pfeil) с остом напред оберненим, vsака стоји на ногѣ проті мотрительу оберненој, в ногтях друго ноге держи јабелко, знак љубезни.⁶⁾ Великі тајинствени наук те слике кервопј се разложи в пописѣ тајин. — Такіх тајинствених слік аријско-аријских имају Славјани веч в наше време на пенезах (деньгах) на гербах і штитах дежел, мѣст, градов, тергов і славних породиц славјанских. Жаль только, да писатель тога неіма кнѣге славјанских гербов (slavisches Wappenbuch), да би разложил в гербах славјанских нерѣдко находече се аријске слике тајинствене. Инді Арији имају кромѣ трутје ноге і слике кервопј јешче веч тајинствених слік, ктере су знане славјанскому људству. — По цѣлој Индіји даже і на островах индичких, на примѣр, на самом оддалѣеном островѣ Јавѣ има тајинствених слік, какове су: орослан (лев), бик, птица месодрак (орел), сирена индичко-аријски керволачни писѣхаѣс, то су славјанскі упіри алі вукодлаки; индичко-аријски: свѣанасарупѣс, несоглавци; сванадаѣс дословно: песје ноге, по ілірско-словенскі песлајнарѣи (Плиніј је криво мислѣ да би то білі дѣјствительні обивательні индички і јих је іменовал сапагіі, јербо би песје месо једлі); нарасингѣс = мужлев = по геленскі: *ἀνδροσφιγξ*⁸⁾ Mannlöbe; те аријски знак се најде уже в нај старѣјшем светшчѣ в Ellogѣ, даже в Тибетѣ і в покрајинах, камо нікогда не дојде пѣкакі лев. Слово геленско *σφιγξ* произлази вѣронодобно із санскритскога нарасингѣс алі сингѣс, јербо із геленскога *σφιγξ* се не може ізпелати. В геленшчинѣ значі *σφιγξ* = жена левица.⁹⁾ — Нерѣдко се наході в Индіји і тајинствени знак бика.¹⁰⁾ — Ті тајинствени аријски знакі і јешче много јиних, су славјанскому људству знані, что свѣдочи, да су прародительі Славјан в време санскритско в Индіји обитавали.

156. В Индіји стѣ в vsаком лѣтѣ двѣ лѣтинѣ, то је, двѣ сетвѣ і двѣ жетвѣ і Инді Арији су дѣлили лѣто на дванајст мѣсецев, како ми, па на шест лѣтних времен vsако по два мѣсеца: Славјани в Европѣ имамо также дванајст мѣсецев, па само једну лѣтину і само четіри лѣтна времена, vsако по трі мѣсеце. Славјани имамо пѣколко

⁶⁾ Герб на насловном листѣ кнѣге: Новый лѣтописецъ издавъ по списку Князя Оболенскаго. Москва 1853. — ⁷⁾ Рамајана I, 26, 19. Ману 3, 21. 11, 96. Налус 12, 7. Bohlen 1, 264, — ⁸⁾ Геродот 2, 175. — ⁹⁾ Bohlen 2, 205. — ¹⁰⁾ Bohlen 2, 201.

імен мѣсецев і лѣтніх времен, ктера в славянщинѣ значе оно істо, что санскритска в санскритщинѣ. Помѣн тѣх санскритских і славянских імен се слага точно с поднебьем індікїм, нікако пако с поднебьем земель, в ктерїх Славяні теперь пребївају; то доказује, да та імена нісу се почела в Европѣ, него в Індії, одкуда су јїх прародїтелї Славян себој прїнесли в своје садајне земље. Разна славянска племена су скушала vsако по својем, не обзїрајуч се на остала сродна племена, та імена мѣсецев і лѣтніх времен престаvлатї од једнога мѣсеца на другї тако, да бї болѣ прїлегла се значају поднебїа европскога, па то се ні дало і се і сада не да нікако владїті по тому не, что в Европѣ немамо в лѣтѣ двѣх лѣтїн, нїтї шест лѣтніх времен, како в Індії, одтуда проїзходї, да једно істо мѣсецино іме назначује в разнїх славянских племен разлїчне мѣсеце і да імена іпак не слагају се с значенїем поднебїа европскога.

Імена шест лѣтніх времен і імена к vsакому прїпадајучїх двѣх мѣсецов се по санскритскї најду в мѣсецословѣ (колендарї) санскритских вѣд¹¹⁾ в нѣмщїну престаvлїл јїх је Lassen¹²⁾ і су слѣдеча:

I. Varsha = Regenszeit, дежевно време, када од обїлнога дежба наводнују се, поплаvјају се і понорују се равне пољане полег великих рѣк індікїх. Чешчина іма мѣсецино іме с значенїем індікко-арїјскїм: у н о р од слова ческога уног'їтї, ронор'їтї, стсл. нырати, руско: нырать, сербско: нѳорити, польско ронурзуб, то је, погрузитѣ, поплаvитѣ, потонутї. В чешчинѣ значї слово: уног не годово време, како в Індії, него мѣсец Februar.

1. Nabhas = Gewölk = облак.

2. Nabhasja = wolkig, облачно.

II. Çarad = schwüle Zeit nach dem Regen. Русчина, сербщина і польщина імају годово (роково, лѣтно) поїменованїе с значенїем індікко-арїјскїм јар, по ческї јаго. В малорущинѣ се је од слова јарь зачувало і мѣсецино: ярец = Мај, на примѣр: як перейду тры разы на ярь, тры разы на ярь, мїсяця ярця.¹³⁾

Паметїгодно је і то, да санскритско çarad¹⁴⁾ і славянско јар значїтѣ заједно весна і лѣто = рок = год.

3. Iças = starke Schwüle, значї знојнї, душнї мѣсец. В русчинѣ се је зачувало іме мѣсецино с значенїем індікко-арїјскїм: изокъ = јунї.¹⁵⁾

4. O'g'as = stark schwülig = семо спада вѣроподобно сербско мѣсецино іме о жу ј ак = März.

¹¹⁾ Coolebroke Ess. I, 200. — ¹²⁾ Lassen I, 219. — ¹³⁾ Dor Franz Ritter von Miklosich in den Denkschriften der kais. Akademie der Wissenschaften. Philosophisch. hist. Classe XVII. Band. Die slavischen Monatsnamen von Seite 1. bis 32; sieh S. 14. — ¹⁴⁾ Rigveda I, 73, 8, 89, 9. — ¹⁵⁾ В. И. Даль словарь слово: юнѣ.

III. Hemanta = kühle Zeit = зимо време, зима, по санскритски hima.

5. Sahas = (kalte) Gewalt = студень. Зачувало се је мѣсечно име с значенјем индичко аријским в старославјанщинѣ і рушчинѣ: студень і значи December, в сербичинѣ студени значи November і в Болгарщинѣ Januar.¹⁶⁾

6. Sahasja = gewaltig (kalt) = љутіј, има име од љутога мраза і се је зачувало в малорушчинѣ і польшчинѣ і значи Februar.

IV. Çiçira = thauige Jahreszeit = поросінец, не мѣсец, него лѣтно време од слова: роса. Име поросінец с значенјем индичко аријским се је зачувало далеко по Славіји на неточно под словом просінец і значи по старославјански, по староруски і ілірско-словенски Januar, по чески і сербски Dezember. То име се неіма ізпелавати од слова: просо, али од просити али од просіјати, него од слова роса, то каже уже помѣн санскритскога імена.

7. Tapas = Wärme = топлота.

8. Tapasja = warm = топло.

V. Vasanta = Feldbauenszeit = весна. Слово весна с значенјем індо-аријским се је зачувало в рушчинѣ і чешчинѣ; в польшчинѣ: wiosna.

9. Madhu = die Süsse = значи мѣд.

10. Madhava = süß = значи мѣдно; по славјански се іменује те мѣсец сиченіј од сербскога слова: сита¹⁷⁾ = мѣд, стерд. То име се је пресно зачувало в малорушчинѣ і хорватщинѣ: сичень Februar; мѣтје точно по старославјански: сѣчень Februar, по руски Januar, по сербски: сичан і сижчан Januar. Памѣтигодно је, да има болгарщина славјанско име за всакога тѣх двѣх мѣсецев, за мѣсец madhu = големі сѣчко (правилије сичко) Januar і за madhava малкі сѣчко, Februar.¹⁸⁾

Чешско сечен од слова: сеѣі seno не спада семо і значи Juli али August.

VI. Grishma = Hitze = жар. Значенје индичко аријскога імена grishma се је зачувало в сербичинѣ, кдѣ гласі жар; санскритски значи годovo, роково време в сербичинѣ нако мѣсец Julius.

11. Çukra = glänzend = зарјев, од слова: зарја, значи свѣтел (рудече-румено) како зарја јутерна. То име се је пресно зачувало в старославјанщинѣ і в рушчинѣ: заревъ¹⁹⁾ і значи August, исто тако і в чешчинѣ zar'і, само да је слово преглашено.

12. Çuki = hell = рујен, од слова руји-і, -о, -а = румено (hell - gelb), како вино; на примѣр: рујно вино = вино свѣтло румено = hellgelbglänzender Wein. То слово се је пресно зачувало в

¹⁶⁾ Dor Franz Ritter von Miklosich: Slavische Monatsnamen S. 16. — ¹⁷⁾ Вук Штефановичь Караджичь српски рјечник. — ¹⁸⁾ Dor Franz Ritter von Miklosich: Slavische Monatsnamen S. 17. — ¹⁹⁾ В. И. Даль: словарь.

сербшчинѣ рујан мѣсец September і в чешчинѣ преглашено říjen = Oktober.

Нѣктері списователи вслују се изпелати тѣ двѣ імені мѣсецев: заръев і рујен од глагольа рјуті твердечи, да мѣсеца Septembra јелені се појају, бѣгају се і рјуве в нѣмечкіх дубравах і да прото у Сербов, Русов і Чехов се та два мѣсеца іменујета заръев і рујен. Па уже К. Ј. Эрбену, се то изпелѣванје од рјуті ні угодно здело: „човек сі не можеш угодно мисліти, да бі тако разширено іме, находече се у Чехов, Сербов і Русов, імело взето біті од рѣчи тако велмі непатерне, тако весма неугледне, јако јест рјутје і појанје се јеленов, о ктером, кромѣ људіј мислівних, ловцев, мало кто вѣ.“²⁰⁾ — Од слова рјуті се імені заръев і рујен не можете изпелати, ту стој само једен примѣр: В сербскіх народніх пѣснах се често рече: краљевич Марко рујно віно пію, то је, краљевич Марко hat hellgelbglänzenden Wein getrunken. Ако бі слово: рујно ізвирало од рјуті, бі се то в нѣмшчинѣ рекло: Kraljević Marko hat Hirschbrunft-brüllenden oder gebrüllten Wein getrunken.

Заніміво је јешче славјанско мѣсечно іме навадно в хорватшчинѣ і сербшчинѣ велѣак алі велѣача, ктерога корен несоміѣно је слово: веліј = велікі мѣсец.²¹⁾

Велјак і велјача зове се те месец од тога, јер се је в њем светковал в почеткѣ весне в Индіји нај вечјі празник велікден брахманскі с нај вечјој светчаностју. На те велікден су се сбрали брахмані, велможна, јасна, вісоко просвѣтљена госнода аријска в велік сбор пред вратамі царскімі і всакі је в назочности царѣ јавно разложи, что је в мінулом лѣтѣ в наравѣ опазі, что в уметностях ізумѣл, что ізверстнога ізміслил в знаностях і іздумал в вѣдах. Царь сам је шчедро і богато обдаріл онога, ктері је ізміслил і одкріл пѣчто народу польезнога. Біле су веліке радости на велік ден. Руско људство спомѣнја те велікден слѣдечімі словами: „выходили на красенѣ крылецѣ со рѣшеточкой, созывали слугѣ вѣрныхѣ на добры дѣла: старики судѣ рядили, молодые слушали; старики придумывали крѣнкія думушки, молодые бывали во посылушках Бывали радости великія на великѣ день; бывали бѣды со кручинами на велико сиротство“²²⁾ Руско људство приповѣдује, да велік ден те припада на переполовление (25. марта) і да је так велік празник, да ластовица даже і безбожна птица крук (вран) на те велік ден гнѣзда не віје.²³⁾ —

²⁰⁾ Dor Franz Ritter von Miklosich: Slavische Monatsnamen S. 10. — ²¹⁾ Dor Franz Ritter von Miklosich: Slavische Monatsnamen S. 28. — ²²⁾ Русская Бесѣда 1857. 4. часть 2. смѣсь 63.

Kratke novinke.

Spisovateljam slavjanskim. Naučnih, velikih i dragih knjig mi Slavjani neruski v svojih narečjih ne možemo izdavat, po tomu, što se v pojedinih naših plemenah premalo takih knjig razprodati može; razproda se jih tako malo, da se jedva tiskarina i papir doplaća; spisovatelj sprijeme za svoj trud spisovateljski tako malo, da skoro nije vredno spoménjati, da pače, ako on knjigu sam založi, može polučiti mésto dohoda, mésto mezde, razhod i škodu. — Vse jinače i blagopolučenéje se godi spisovatelju, koji spiše izverstnu knjigu ne v jeziké někojega plemena, nego v jeziké književnom někoga velikoga naroda, na primér v jeziké ruskom, francuskom, němečkom ali anglijskom. — Ó tom pišu S. Peterburgskie Vědomosti slědeću dogodbu: „Anglijski spisovatelj romanov Rid ne može se pritužiti, da dobi premalo plačila spisovateljskoga: za jeden ne velik roman, kteroga je spisal i su ga natisnuli v novinah „Tribune“ su mu plačali tisuč funtov šterlingov ali 25.000 frankov (blizo 9000 goldinarjev). Povabili su Rida vredovat jedno od obzrénij znanih v Angliji „Magazines“ pa on je odrekel po tomu, što je on tirjal za vredovanje létno plačilo 75.000 frankov (okolo 25.000 goldinarjev) i što mu dati vlastniki časnika nisu privolili.

Tako blagopolučno se može goditi samo onim spisovateljam slavjanskim, koji budu spisovali izverstne učene knjige naménjene vsém izobraženim Slavjanam v jeziké ruskom ali občeslavjanskome. —

Harkov. Od 1. januarija 1875 je med ostatnimi i g. docent Imperatorskoga Harkovskoga vseučilišča, doktor slavjano-ruske filologije Potebnja — povišen za ekstraordinarnoga profesorja toga vseučilišča na stolicu zgodovine ruskoga jezika i ruske literature. —

Prosvěta rusko-slavjanska se bistro širi v Asiji. Uže pred deset létami, to je, léta 1865. sem napisal v svojej knjigě: Uzajemni npabonic slavjanski, to je uzajemna slovnica ali mluvnica (gramatik) slavjanska na straně 30. slědeča: Azbuka gradjanska je čudnovito daleko i široko po světě razprostranjena, namreč v polovině Evrope, v tretjině (bi imelo se reči v dvěh tretjinah) Asije . . .; azbukoj pišu Rusi, Serbi i Bolgari, to je, blizo 62.000.000, čitaj: dva i šestdeset milijonov Slavjan. Čto več, i isti Romuni v Moldaviji i Valahiji služe svetu liturgiju na staroslavjanskome jeziku i pišu svoj jezik obično cirilskimi pismeni. Nad vse to se azbuka ješče neprestano širi, kako v kraljestvě poljskom, i nedvojbeno budu sprijeli asijski narodi, graničeči na Rusiju od Rusov prosvětu i zravno take pismena cirilska. Tako je to natiskano pred deset létami i točno tako se v naše dni godi v Asiji; kamokoli dojdou Rusi, tamo izpitavaju krajine, njih podnebje, vlastnosti zemlje i živaljstva, obogatuju znanje krajo i zemljopisja, utverđuju deržavni red i razširuju prosvětu

med tamošnjimi plemenami. V dokaz tomu privodimo iznimek iz S. P. Věd. — Obščestvo estestvoizpitateľjev (Gesellschaft der Naturforscher) pri peterburgskom vseučiliščě je imelo obče sobranje pod predsědnictvom zasluženoga profesorja K. F. Keslera. Člen aralokaspiske ekspedicije M. N. Bogdanov je pročital odčet, spravu, členov ekspedicije. Načel je čitanje s zemljeznalskimi (geologičskimi) izslědovanjama, ktere je učinil profesor N. P. Barbot-de-Marni . . . Okazalo se je, da voda aralskoga morja ješče pred nedavnim je mnogo višje stala. Zatěm je g. Bogdanov prešel k spravi ob izslědovanjah B. D. Alenicina gledě aralskoga morja. Aralsko morje je po slovah Alenicina pustinja i dno morja predstavlja step — step vodnu. Rastlinstvo Arala je vesma bědno i živalstvo je bědno vidami (rodami, formen). Pa akoli je rastlinstvo malo-čísleno, je prece jako podučivno po tomu, čto nesomněno dokazuje, da je Aral bil sjedinjen s morjem Kaspiskim i da je tu se širil velik proliv, kteri je sjedinjeval morje altajsko s aralskom, aralokaspisko s ledovitim světovnim morje. Tretji člen ekspedicije T. A. Grimm je izslědoval Kaspisko morjem. Brěgi i dno toga morja su podverženi silnomu zemľjetresenju i se v obče, akoli bolje polagano povišuju, čto se na zapadu rězko opazuje. Vslěd takoga tresenja brěgov izměnjaju i často sečla zibnu i izčesaju rečišča rěk, kako je rěka Amu-Darja svoj tok spreměnila. Oběni značaj živalstva morjā Kaspiskoga obstoji v tom, da je bogato živalstvom pa ima malo različnih rodov (Gattungen). Pa pri vsem tom se daleko ne skaziva Kaspisko morje tako bědno, kako se je mislilo po prejšnih izslědovanjah. — Nakonec je g. Bogdanov pročital svoja sobstvena izslědovanja na Ustj-Urtě. On je razmotrěl v oběih čertah živalstvo Aralo-Kaspiskih step, ono sastoji iz 88 vidov zverin, 260 vidov ptic, 53 vidov gadov i dva vida zemnovodnih. Poslušavci su predčitatelju často pekinali (applaudirali).

Pri tom čitanji bil je i general K. P. von Kaufman i njemu je sobranje izrazilo najživahnějšu zahvalu, jerbo njegovomu sodělovanju se ima zahvaliti, da je Turkestarska pokrajina uže sada naj bolje izslědovan i proučen kraj obširne Rusije.

Iz Čehije smo polučili prijateljski dopis, iz kteroga priobčimo slědeča: „Pišem Vam dnes o zadevě, ktera nemeněje se tika slavjanske uzajemnosti, kako list Vaš. Izdavamo s prijateljem Č a p k o m v Jičíně uže delju dobu list naměnjen ne samo zadevam našim domačim, ale imenito občeslavjanskim i zato je obderžal list novo ime „Slovanske Listy“. Glavni učel (cil) njegov je širiti misel slavjanske uzajemnosti med narodom českim. V tom smislě je sastavljeno i vredničtvo iz gospodov, kteri su vneti za občeslavjansku uzajemnost i zjiskali smo si sodělavcov i dopisovateljev i iz jinih vlastih slavjanskih.“ —

Učel je krasen, volja iskrena, — želimo Vam srečen napredek bratři Čehoslavjani!

Iz Taškenta v ruskom Turkestaně. Odbor turkestarskoga popisavnoga družtva (komitet statističeski) se je posvetoval, da bi se v maji lětos popisalo vse ljudstvo rusko po vsěh městah, stanicah i selah Turkestarskoga kraja; spoznalo se je to dělo osobeno važnim i so-vremenim i je poručil odborovomu tajniku g. Majevu, da sastavi spis pravil, po kterih bi se popisovanje ljudstva ruskoga jedno-obrazno prevzel v vsěh městah Turkestarskoga kraja. Pri tom se je objavilo, da ima gosp. Majeve uže spise sbrane za četverti svezek „lětnika turkestarskoga kraja.“ V te lětnik se poměsti med ostalim popis, koliko je tvornic (fabrik) i zavodov v oblasti Sir-Darinskoi i koliko tergovine i promišljenosti gledě asijatskoga Taškenta. Pogovarjalo se je i o tom, da bi bilo poljezno na ruski jezik prevesti naj bolje zaměčateljne angležke knjige o Indiji, ktere su se izdale v poslědnje vreme, jerbo reklo se je, da je neobhodno potrebno bli-žeje oznakomiti se s deželoi Indijoi. (!)

S. Peterburgske Vědomosti.

Slavnoznani veliki dobročinitelj jugoslavjanski **Josip Juraj Strossmayer** je opet daroval horvatskomu narodu lěp dar sostojeći se iz 40.000 goldinarjev v naměn, da služe ti novci za osnovu k sozidanju sgrade v Zagrabě za sbirku slik; nedvojbeno budu i zemlja i rodoljubni velmoži i jini vlastenci svojimi prilogami k tomu krasnomu učelu pripomagali. Městna zagrebska občina je darom dala zemljišče na šetališče Strossmajerovom, kdě se ima oměnjena sgrada podignuti. Pa episkop Strossmayer ni poskerbel samo za sgradu, nego je i svoju dragočenu sbirku slikarij daroval jugoslavjanskoj akademiji. Uže je dočakal, da se je ustanovilo vseučilišče zagrebsko i akademija jugoslavjanska, za kteri dvě ustanovitve se ima dežela glavno njemu zahvaliti. — Bog daj tomu velikomu podporovatelju slavjanskih věd, slovstva i umetnostij, da zdravo, srečno i veselo dočeka i doživí, da može i krasnu sbornu cervku v Dijakově dokončati i ju službě božjej posvetiti.

V Peterburgě je g. Bogdanov jako zanimiv sostavek čital o vlastnostah Aralo-Kaspiskoi vlasti, to je o kirgiskih stepah. Zemljišče step je častju glinasto, častju sostoječe iz drobnoga pěska; dež je po lětě rědek, v zadnjem pohodě ruskih vojsk do Hive su prohodili po goručih pěskah stepnih čěla dva mēseca i nisu vidili kaplje dežja. V stepah razsajaju tako silni uragani, pěskove mete-lice, burje goneče drobni sipki pěsek, da se po čěli den solnea ne vidi. V severnoj časti step je rastlinstvo sovsěm podobno rastlinstvu krajin černozemnih, to je, krajin s černoju perstju, i no koliko globokeje se pride v step, toliko se stava bēdněje i bēdněje, dokleže konečno sovsěm ne izčesne i zibne; v samih stepah se spreměni v posebno stepno rastlinstvo. Trave sovsěm nič ne raste, mēsto nje je samo drobno germičje. Stepe su jako suhe i v takom podnebjí mora rastlinstvo jako štediti i brežiti vlagoi, kтеру ima v sebě i je ne smě preveč izhlapeti listjem, zato je listje těh rastlin neobično

maličko, da se pri nekterom germičji niti ne vidi i zaménja se, kako v pertlikovčé saksaulé, malenkimi češujkami, šupinami (schuppen) na stvolé, na renceljně, i na vetvah. Večja čast germičja stepnoga je jako nizka, ne višja od 2 do tri verška (cola) nad zemljój; po létě je suha, tvrda i ostasta i smehči se zimój pri pervih mrazah i služi jedinstvenoj pičoj čredam kirgiskim. Pertlikovec saksaul raste dva tri sežnja visok i jeden aršin tolst čělimi gajami. Zaměcateljno je, da je lěs toga drevesa tako ploten i tverd, da sekiroj ali toporom ničesa ne opraviš, hrupek i krehek, da je popolno negoden za obdělovanje.

Takže živalstvo stepno je zvlašno. Živalskih vidov stepnih je mnogo, jih je blizo 50, pa pojedini vidi obsegaju malo žival tako, da možeš voziti se po čěle dni i ne opaziš žive stvari, no zato bližeje vod i po brěgah aralskoga morja je vse živo vse se giblje i miglje i tu se nasčěta blizo 150 vidov žival. Některe živali su radi nedostatka vode, někada na sto verst oddaljene, so-veršeno změnile se v svojej vnutarnoj sostavě, da su sposobne dolgo vreme prestati brez vode. V slučaji, da se žival ni mogla na te sposob spreměniti je priroda napravila jine preměnbě, na priměr pri pticah iz porode golubov, je podaljšala pticě krila tako, da preleti v jednom časě (v jednoj godině, urě) do sto verst to je blizo 25 meilen). Kromě raznih zverin, kako su antilope, sajgi i divoki osli, kteri vesma bistro letě, su stepe prepolnjene raznimi gadami, kuščarjami i změjami, kterih se tamo najde do 50 vidov. Osobeno zanimateljnen je stepni udav (Riesenschlange) i jadovita, strupena, změja imenovana Kirgisami „puščad-dusina“, ktera je v rodě s severo-amerikanskoj gremučej zmijej (s hrěstějšem Klaperschlange); izmed kuščarjev gorostasni, ispolinski, kuščar kasal (varanus scineus) kteri se najde i v Saharě. V vodah kaspisko-aralskoj oblasti se najde vse skupa samo do 80 ribjih vidov, rib naprotiv velika množina. Kromě rib služe za promisl i tjuleni (Seehunde), kterih pobivaju po několiko set (sto) tisuč. Ti tuljeni nisu veliki i su podobni severnim ruskim.

Lištnica vredničtva. G. T. O. v Cetinji. Vaš dopis se natisne v budućem čislě. — G. L. R. v Ljubljaně. Nadpis na zavitku Vašega lista se spreměni po Vašej želji. — G. J. V. v Černomverhu. Poslane knjige ruske su jako zanimljive, obširněje o njih v slědečem čislě. — G. X. Koliko je moguče, vredničtvo rado daja iztise Slavjana i darom, zabadava — vsěm pako, kteri žele darom jih dobivljati, ni moguče dajati, kromě ako bi čislo predplatnikov povečalo se — preporučajte list, da se oglasi već predplatnikov